

5. Романські, германські та інші мови

УДК 811.161.2'37:811.133.1'37

DOI

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОВНИХ ОДИНИЦЬ-
РЕПРЕЗЕНТАНТІВ ЕМОЦІЇ ГНІВУ (НА МАТЕРІАЛІ
ФРАНЦУЗЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)**

Лаухіна Інна Станіслаівна

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та практики іноземних мов
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

islaukhina@gmail.com

orcid.org/0000-0003-1698-3155

Паладьєва Алла Федорівна

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та практики іноземних мов
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини*

alla-paladieva@ukr.net

orcid.org/0000-0002-8182-679X

Анотація

Мета статті – здійснити лінгвістичний аналіз та порівняльну лексико-семантичну характеристику мовних одиниць, які репрезентують концепт «гнів» у французькій та українській мовних картинах світу.

Для досягнення мети й вирішення поставлених у роботі завдань використані як загальнонаукові **методи**, так і лінгвістичного аналізу: (концептуальний (шляхом концептуального підходу розглянуто лексико-семантичні й семантико-синтаксичні характеристики одиниць мови, за допомогою яких виражається емоція «гнів»); компонентний (виявлено особливості лінгвокультурної інтерпретації компонентів концепту «гнів» через їх вербальне вираження у французькій та українській мовах); порівняльно-зіставний (здійснено порівняння й зіставлення національно-культурних особливостей комунікативної реалізації концепту «гнів» у французькій та українській мовах).

У **результаті дослідження** встановлено, що вербальне вираження емоції гніву можна представити як фрейм, до якого входять такі елементи: суб'єкт моделі, власне емоційний стан і його причина. Факультативними компонентами концепту «гнів» є оцінка, ступінь інтенсивності переживання емоції, контроль над емоцією, зовнішні симптоми емоції й поведінка людини в стані гніву. З'ясовано, що репрезентація концепту «гнів» у французькій мові представлена 29 лексичними одиницями, в українській – 100 (синонімами, фразеологічними зворотами, пареміями, метафоричними епітетами).

Було зроблено такі **висновки**: предикативна лексика із семантикою гніву у французькій та українській мовах представлена іменниками «гнів», «лють», прикметниками «сердитий», «лютий», дієсловами «сердитися», «лютувати». У французькій мові найбільша кількість синонімів представлена прикметниками (7), дієслова й іменник мають відповідно 6 і 4 синоніми. В українській мові найбільше синонімів мають дієслова (по 21), менше – прикметники (11 і 14), іменники (5 і 7). Джерелами культурної інтерпретації українських ФО є слова-символи, соматичне й

міфологічне вираження емоцій, образ-еталон, французьких – соматичне, предметне й біоморфне вираження емоцій, образи-еталони, повір'я й легенди.

Ключові слова: концепт, фрейм-пропозиція, обов'язкові й факультативні компоненти, предикативна лексика, джерела культурної інтерпретації.

**COMPARATIVE ANALYSIS OF LANGUAGE UNITS-
REPRESENTATIVES OF THE EMOTION OF ENGER (IN THE
MATERIALS OF THE FRENCH AND UKRAINIAN LANGUAGES)**

Laukhina InnaStanislavivna

PhD, associate professor

*Associate Professor of the Faculty of foreign languages
of the PavloTychyna Uman State*

Pedagogical University

islaukhina@gmail.com

orcid.org/0000-0003-1698-3155

Paladieva Alla Fedorivna

PhD, associate professor

*Associate Professor of the Faculty of foreign languages
of the PavloTychyna Uman State*

Pedagogical University

alla-paladieva@ukr.net

orcid.org/0000-0002-8182-679X

Annotation

The **purpose** of the article is to carry out linguistic analysis and comparative lexical-semantic characteristics of linguistic units that represent the concept of "anger" in the French and Ukrainian linguistic pictures of the world

Both general scientific **methods** and linguistic analysis were used to achieve the goal and to solve the tasks set in the work: (conceptual (by means of conceptual approach it was considered the lexical-semantic and semantic-syntactic characteristics of language units by which the emotion of “anger” is expressed); componential (the peculiarities of linguocultural interpretation of the components of the concept of “anger” through their verbal expression in French and Ukrainian were discovered); comparative (the comparison of national-cultural features of communicative implementation of the concept of “anger” in French and Ukrainian was made).

In the **results** of study it was found that the verbal expression of anger emotion can be represented as a frame that includes the following elements: the subject of the model, the emotional state itself and its cause. The optional components of the anger concept are the evaluation, the degree of intensity of the emotion experience, the control over the emotion, the external symptoms of the emotion, and the person's behavior in the state of anger. It is found that the representation of the concept of "anger" in the French language is represented by 29 lexical units, in Ukrainian - 100 (synonyms, phraseological turns, proverbs, metaphorical epithets).

The following **conclusions** were drawn: the predicative vocabulary with the semantics of anger in the French and Ukrainian languages is represented by the nouns “anger”, “rage”, adjectives “angry”, “ferocious”, verbs “to be angry”, “to rage”. In French, the largest number of synonyms is represented by adjectives (7), verbs and nouns have 6 and 4 synonyms, respectively. In the Ukrainian language, most of the synonyms have verbs (21 each), fewer adjectives (11 and 14), nouns (5 and 7). The sources of cultural interpretation of Ukrainian phraseological units are words, symbols, somatic and mythological expression of emotions, image-standard, French - somatic, subject and biomorphic expression of emotions, images-standards, beliefs and legends.

Key words: concept, frame-proposition, obligatory and optional components, predicative vocabulary, sources of cultural interpretation.

1. Вступ.

У сучасному мовознавстві активно розвивається такий напрямок досліджень, як антропоцентрична семантика, головним завданням якої є семантичне моделювання й реконструкція мовної картини світу людини. Вирішення цієї проблеми включає часткове завдання створити теоретичні засади й методологію виокремлення й опису тих значень і мовних репрезентацій, які можна назвати концептуалізацією базових емоцій людини в лінгвокультурах носіїв однієї або кількох мов. Одиниці мови, за допомогою яких індивід спілкується чи мислить, одночасно репрезентують і номінують його емоційну сферу. Вербальне вираження емоційних станів мовознавці (Н. Арутюнова, А. Вежицька, О. Вольф, В. Маслова, І. Мац, Ю. Степанов, І. Стернін, А. Приходько, В. Телія та ін.) трактують як ментально-мовні утворення, концептуальний зміст і структуру яких можна розкласти на певні компоненти, кожний з яких пояснюється природою представленого феномену: характер емоції, її суб'єкт, причина виникнення, механізми прояву, видозміни, ступінь інтенсивності переживання, супутні йому оцінні асоціації, зовнішні виявлення емоції.

З початку ХХІ ст. посилена увага мовознавців зосереджена на вивченні емоційних станів людини з використанням лінгвокультурологічного та лінгвокогнітивного підходів, які дозволяють урахувати суспільно-історичні та культурні умови життя тих чи тих носіїв мови, змоделювати різні емоційні концепти. Особливе зацікавлення науковців викликає аналіз вербального вираження емоцій людини в різних мовах у порівняльному аспекті, який відповідає антропоцентричному спрямуванню сучасної лінгвістики, що й визначило **актуальність** нашого дослідження.

Мета роботи – виявити мовні репрезентації емоції гніву людини у французькій та українській мовних картинах світу, проаналізувати та порівняти їх.

Поставленою в дослідженні метою передбачено виконання таких **завдань**: 1) з'ясувати основні способи комунікативної реалізації емоційних станів людини; 2) проаналізувати лінгвокультурологічний аспект мовної інтерпретації емоції гніву; 3) здійснити лінгвістичний аналіз концепту «гнів» у лексикографічних джерелах та в літературному дискурсі французької та української мов.

Матеріал дослідження становлять 29 лексичних одиниць французької мови і 100 лексичних одиниць української мови, які виражають емоційний стани гніву, вилучені методом суцільної вибірки з французьких і українських лексикографічних джерел, а також текстів художніх творів французьких і українських і авторів.

Методи дослідження: (концептуальний (шляхом концептуального підходу розглянуто лексико-семантичні й семантико-синтаксичні характеристики одиниць мови, за допомогою яких виражається емоція «гнів»); компонентний (виявлено особливості лінгвокультурної інтерпретації компонентів концепту «гнів» через їх вербальне вираження у французькій та українській мовах); порівняльно-зіставний (здійснено порівняння й зіставлення національно-культурних особливостей комунікативної реалізації концепту «гнів» у французькій та українській мовах).

2. Концептуальна основа дослідження базової емоції людини.

Дослідження базових емоційних концептів опирається на мовну картину світу, основним елементом якої є концепт. На думку Ю. Степанова, концепт – це «згусток культури у свідомості людини, те, у вигляді чого культура входить до ментального світосприйняття» (Степанов, 1998: 41). Сьогодні в лінгвістиці з'явилися різні підходи до розуміння концепту (когнітивний, культурологічний, психолінгвістичний), які базуються на загальному положенні: концепт – це те, що відображає зміст поняття. Учені виділяють різні типи структур представлення знань: схему, гештальт, скрипти, фрейм, останній з яких є опорним терміном у

нашому дослідженні. Ми погоджуємося з визначенням фрейму, яке сформулював у своїй науковій розвідці І. Стернін: це «уявлюваний у цілісності його складників багатокomпонентний концепт, ...деяка сукупність стандартних знань про предмет чи явище» (Стернін, 1998: 22-31).

О. Вольф виділяє такі семантичні компоненти фрейму-пропозиції базової емоції людини: 1) предикат; 2) суб'єкт; 3) причина. Крім того, фрейм-пропозиція базової емоції включає факультативні компоненти, типові для нього, але не обов'язково реалізовані в мовленні: оцінку, ступінь інтенсивності та глибину емоції, контрольованість / неконтрольованість емоції, зовнішні прояви і поведінку суб'єкта в стані тієї чи тієї емоції (Вольф, 1989: 75).

Предикат є ядерним компонентом базової емоції людини, він позначає етичні властивості й динамічні прояви предметів дійсності, їх відношення один до одного (Арутюнова, 1999: 3-6). Базові емоції людини позначаються різними видами предикатів, у першу чергу дієсловами. Одним із важливих семантичних типів парадигматичних відношень є синонімія, яка відображає логічну категорію ототожнення, ідентичності когнітивно пов'язаних один із одним вербалізованих концептів базових емоцій людини. Суб'єкт – особа, яка переживає ту чи ту емоцію. Семантичний суб'єкт у мові може бути виражений особовим займенником, іменником, прикметником. Третім компонентом фрейму-пропозиції базової емоції людини є причина, яка викликала емоційний стан (може бути виражена експліцитно й імпліцитно).

3. Лінгвокультурологічний аспект інтерпретації емоцій.

Емоції людини відображені в ідіомах, пареміях і метафорах. Фразеологічний фонд мови найбільшою мірою виражає зумовлені національною культурою особливості світосприйняття її носіїв. У нашій роботі лінгвокультурологічний аналіз емоції гніву здійснюється з оперттям на поняття «код культури», яке надала у своїй роботі В. Телія. Науковець

трактує це явище як таксономічний субстрат текстів, які репрезентують певну культуру, тобто сукупність окультурених уявлень про картину світу того чи того соціуму (Телія, 1999: 20). Головними кодами культури В. Телія вважає соматичний, біоморфний, предметний, міфологічний.

Іншим джерелом культурної інтерпретації є система образів-еталонів, закріплених у стійких порівняннях, образи християнства й відповідні етичні установки, а також образи з художньої літератури, філософії, історії. Базові емоції людини репрезентуються також пареміями й метафорами, серед яких можна виділити метафоричні епітети, які бувають антропоморфні, зооморфні, натурморфні.

4. Комунікативна реалізація концепту «гнів» у французькій та українській мовах.

У французькому словнику «Petit Larousse» гнів – це «сильне незадоволення, яке супроводжується агресією, власне напад гніву» (Petit Larousse, 1980:204). У «Новому тлумачному словнику української мови» емоція гніву визначається як «почуття сильного обурення, стан нервового збудження» (Яременко, 2008: 345).

Концепт «гнів» утворює фрейм-пропозицію з такими обов'язковими компонентами: 1) предикат; 2) суб'єкт; 3) причина і факультативними компонентами: оцінка, ступінь інтенсивності переживання емоції, контроль над емоцією, зовнішні симптоми емоції й поведінка людини в стані гніву.

Згідно зі словником NDS до синонімічного ряду з доміантою *se fâcher* (сердитися) входять дієслова: *s'emporter, s'irriter, se vexer, s'indigner, enrager, être en colère* (Nouveau dictionnaire des synonymes, 1977). Відповідно до словника PR дієсловосе *fâche r* (сердитися) позначає емоційний стан, який виникає під дією будь-якого факту, що здатний викликати незадоволення, за яким стоїть чи вгадується конкретний винуватець. Дієсловосе *'indigner* означає «обурюватися з приводу чого-небудь» і має моральне підґрунтя, керується прийменником *de*: *Il s'indigne*

de votre conduite («Він обурюється вашою поведінкою»). Дієслово *enrager* позначає сильну емоцію «сказитися» (Petit Robert, 1993).

Гнів позначається різним видами предикатів, у першу чергу дієсловами. ССУМ представляє синонімічний ряд з домінантою «сердитися» (виявляти почуття гніву): *гніватися, прогнівлятися, злитися, озлоблюватися, озлоблятися, злоститися, гнівитися, злостувати, злобувати, гзитися, обурюватися, приндитися, фиркати, дрочитися, іритуватися, дратуватися, спалахувати, спахати, спахувати, сатаніти, пінитися* (Бурячок, 1999: 608).

Відповідно до НТСУМ дієслово *обурюватися* має моральне підґрунтя: «Він ніяково відповів, що прийшов до неї більше за тим, щоб погомоніти. І вона страшенно обурилась: – Душі йому треба! За рубля душу йому вивертай!» (В. Підмогильний). Дієслова *спалахувати, спахати, спахувати* вказують на миттєвий скачок незадоволення якось ситуацією до такого ступеня, що суб'єкт не може його стримувати: «Сьогодні розжене тих бринькачів, а завтра вони ...знов бренькають, регочуть під вікнами, ніби навмисне випробовуючи Іванів терпець..., коли від найменшого доторку чоловік уже завівся, уже спалахнув, як порох» (О. Гончар).

Дієслово *озлоблюватися* має підсилювальне значення; *фиркати, дрочитися* використовуються в розмовному стилі; *іритуватися* (бути в стані роздратування) належить до застарілих, *приндитися* використовується з відтінком фамільярності, дієслово *гзитися* є діалектним.

ССУМ подає ще один синонімічний ряд дієслів, у якому стрижневим є дієслово *лютувати* (бути в стані крайнього роздратування, гніву, дуже сердитися): *лютитися, лютуватися, розлютовуватися, розлючуватися, роз'ятрюватися, біснутися, звірити, скаженіти, шаленіти, шаліти, роз'яритися, навіженіти, навісніти, сатаніти, яритися, яріти, ярувати, решетитися, біситися, мордуватися, пасіювати* (Бурячок, 1999:795). Дієслова *сатаніти, яритися, яріти, ярувати, решетитися, біситися,*

мордуватися мають розмовний відтінок, *пасіювати* належить до діалектних слів.

В українській і французькій мовах дієслова із семантикою «гнів» містять сему «каузативність». ССУМ подає синонімічний ряд каузативних дієслів із семантикою «гнів»: *сердити, драгувати, роздратовувати, дражнити, роздражнювати, роз'ятрювати, роздражнювати, дразнити, шарпати, шпигати, шкрябати, іритувати, денервувати* (Бурячок, 1999: 608). Словник *NDS* подає синонімічний ряд каузативних дієслів із семантикою гніву: *fâcher, mettre en colère, indigner, irriter* (Nouveau dictionnaire des synonymes, 1977).

Другою за обсягом групою предикативної лексики зі значенням «гнів» в українській і французькій мовах є прикметники: *сердитий* (який перебуває в стані гніву, сердиться), *гнівний, злий, лихий, грізний, розсерджений, розгніваний, нагніваний, роздратований, роздрочений, гнівливий, злостивий* (Бурячок, 1999: 608). Прикметник *грізний* має підсилювальне значення, розмовний відтінок мають синоніми *нагніваний, роздрочений, прикметники гнівливий, злостивий* мають значення «схильний до гніву».

У ССУМ міститься другий ряд синонімів з семантикою гніву, у якому домінантним є слово *лютий* зі значенням «дуже сердитий»: *злющий, зятий, заклятий, роздратований, розлючений, розлютований, роз'ятрений, ярий, роз'ярений, роз'ярілий, озвірілий, роз'юшений, яросливий, розшалілий* (Бурячок, 1999: 794). Прикметник *роз'ярений* має значення «який утратив самовладання, досяг крайньої люті. Прикметники *роз'юшений, яросливий* належать до розмовної лексики, слово *розшалілий* є діалектним. Словник *NDS* подає такий синонімічний ряд прикметників із семантикою гніву: *coléreux, furieux, irritable, irascible, emporté, violent, agressif* (Nouveau dictionnaire des synonymes, 1977). Прикметник *furieux* позначає сильну емоцію гніву, яку не можна стримати: *Il avait un regard furieux.*

Наступною групою предикатної лексики гніву є іменники: *злість, серце, пересердя, іритація, пасія*(Бурячок, 1999:345). Іменники *пересердя* і *пасія* належать до діалектизмів, іменник *іритація* входить до групи застарілих слів.

До іншого ряду синонімів належать іменники, стрижневим словом яких є лексема *лють*, що означає «почуття сильного обурення, роздратування, гніву»: *лютість, розлюченість, розлютованість, лютоці, скаженість, пасія, ярість*. Словник NDS представляє ряд субстантивних номінацій: *colère, fureur, furie, rage*(Nouveau dictionnaire des synonymes, 1977). Згідно зі словником PR, слово *colère* означає «сильне незадоволення, яке супроводжується агресією»; слово *fureur* визначається як безумство, яке штовхає до жорстокості, слово *rage* означає дуже сильний стан гніву. Основна відмінність між словами *rage* і *fureur* полягає в тому, що в іменнику *fureur* акцент робиться на безумстві й жорстокості, а в слові *rage* – на скаженості, тобто особливому тваринному прояві цього стану: «*Une rage le prenait contre son père, cet homme qui se trompait si lourdement*» (Petit Robert, 1993).

ФСУМ подає 77 ФО із семантикою гніву: *під сердиту голову, метати очима іскри, метати громи й блискавки, дути губи, скреготати зубами, бісова душа, кипить душа (серце), важким духом дихати, як скажений*(Білоноженко, 2008).

Внутрішня структура ФО із семантикою гніву містить такі коди культури: 1) соматичний код: *під сердиту голову*; 2) міфологічний код: *бісова душа*; 3) слова-символи: *кипить душа, серце бере*; 4) образ-еталон: *зле, як зінське щеня, як ошпарений, як скажений, як оса, дивитися вовком*.

НБФРФС подає такі 18 ФО із семантикою гніву: *avoir le sang chaud, échauffer la bile àqn, un paquet denerfs, avoir la tête près du bonnet, s'emporter comme une soupe au lait*. Їх внутрішня форма містить такі культурні коди: 1) біоморфний код: *un mauvais chien*; 2) предметний код: *méchant comme la*

grêle;3) міфологічний код: *avoir le diable au corps*;4) соматичний код: *allumer la bile, avoir (faire) de la bile, avoir le sang chaud* (Гак, 2005).

Фразеологічний корпус французької мови включає також інші джерела культурної інтерпретації: 1) повір'я, легенди: наприклад, в основі Ф *marcher sur une mauvaise herbe* (сердитися, бути не в душі) лежить старовинне повір'я про чудодійну силу трав; 2) своєрідні образи-еталони, основані на порівнянні: *méchant comme un âne rouge* (злий як рудий осел), *méchant comme une gale* (злий як короста), *méchant comme une teigne* (злий як лишай), *s'emporter comme une soupe au lait* (скипітися як молочний суп).

В українських прислів'ях засуджуються такі вади людської поведінки, як злостивість, лайливість, невміння дійти злагоди: «Від погляду молоко кисне», «Язик без кості, але повний злості», «Жалить, як кропива, і колеться, як їжак». В інших протиставляється гнів добру: «Лихий доброго не любить», «Добрий пес краще, як злий чоловік»; містяться застереження проти спілкування з лихою людиною: «Від лихого поли вріж та тікай», «Не бійся чорта, а лихого чоловіка». Багато українських прислів'їв із семантикою гніву містять згадку про чорта: «Скочив у чорти», «Мав уродитися чоловік, та вилупився чорт». У деяких прислів'ях сердиту людину порівнюють із гадюкою, собакою, вовком: «Гадина в його словах дихає». У прислів'ях «Сердите не буває сите», «Він аж зелений од люті», «На сердитих воду возять» стверджується думка про те, що переживання гніву завдає шкоди здоров'ю, показує його нерозумність і недоцільність.

Згідно із французьким пареміями «*Courroux est vain sans forte main*», «*Un chien hargneux atoujours l'oreille déchirée*», «*Qui se fâche a tort*», «*La colère est mauvaise conseillère*», переживання гніву є ірраціональним, боротися з цією емоцією не можуть лише слабкі духом люди.

СЕУМ виділяє словосполучення з лексемою «гнів», які характеризують 1) антропоцентричні риси (*безсилий, милосердний*); 2) зооморфні риси (*буйний, дикий*); 3) натурморфні риси (гнів як полум'я) (*огненний, пекучий*) (Бибик, 1998). DGLF подає словосполучення з лексемою

«гнів», які характеризують антропоцентричні риси емоції: *une colère aveugle, impuissante, juste, terrible* (Rat, 1986). Гнів може бути *сліпим, безсилим, справедливим, страшним*.

Номінації гніву в українській і французькій мовах можуть виражати негативну оцінку: *«Закупів гнівом і матерно залаєв; він був готовий розтерзати всякого, хто хоч би квітку посмів з його проса взяти, а то – кону!»* (Г. Косинка); *«Je travaille. Des enfants font du bruit. Je m'énerve et, un moment je me lève, plein de fureur, comme pour les broyer. Mais je pique une petite colère et c'est fini»* (Flaubert).

Факультативний компонент фрейму-пропозиції «оцінка» актуалізує компонент «контроль над емоцією». Дуже часто людина в стані гніву не контролює себе: *«Петра опановує безвідчитна лють, і йому хочеться стріляти в сонце, стріляти в ту вогненну прокляту сковорідку і розбити її на скалки»* (І. Багрянний); *«Le prêtre se leva, frémissant: 'Vous êtes indignede la miséricorde de Dieu!»* (Maupassant). Емоційний стан гніву може розглядатися і як контрольований, якщо суб'єкт впливає на свої почуття вольовими зусиллями: *«Сердита йде Олянка додому, аж з очей іскри прискають...Треба було повірити, що те руде брехло приїде до неї у Ведмеже Вушко... Але ближче до хати – і гнів її влягається. Не такий уже безголовий отой рудий»* (Є. Гуцало); *«Il a retenu sa colère et n'a rien répondu»*.

Гнів супроводжують мимовільні зовнішні прояви емоції і поведінка суб'єкта. Міміка людини може бути виражена метафорично: очі блискають від гніву, брови суворо насуплюються: *«Тоді баба чорніла, погляд ставав лихий, зіниці ставали зеленими присками...»* (Є. Гуцало). Суб'єкт у стані гніву може морщити лоба, грізно поводити бровами, звужувати очі, у нього червоніє обличчя: *«Він бачив перед собою полиск хижих очей, червоні й завзяті обличчя, роздуті ніздрі й білі зуби, і вся ця хвиля лютості раптом наскочила на нього, як морський прибій»* (М. Коцюбинський). У

французькій мові міміка людини може бути виражена метафорично: *«LordFontleroyroulait des yeux injectés de sang» (Burnett).*

Суб'єкт у стані гніву може показати кулака, стукнути ним по столі, тупотіти ногами, вимахувати руками, кричати й т. ін.: *«Розшумівся, як самовар, що ось-ось має збігати. Кричав, увесь червоний і мокрий, тупав ногами і так махав руками, наче перед ним була не жінка, а нависні козаки» (М. Коцюбинський); «Morbleu!» – s'écria-t-il en tapant sur l'accoudoir» (Sagan).*

Другий обов'язковий компонент фрейму-пропозиції – це суб'єкт, який виражений: 1) особовим займенником: *«Він відчув, як шпарко кинулось його серце і кров линула до обличчя» (В. Підмогильний); «Il s'en alla, si furieux que tout son corps tremblait»(Maupassant); 2) власною назвою: «Соломія накинулася на нього і почала троцитути зі злості, з озвірінням, як свого ворога» (М. Коцюбинський); «Alain est en fureur à cause de sa mauvaise conduite» (Sagan); 3) загальною назвою: «Баба гнівалась, коли зривали барвінковий цвіт» (Є. Гуцало); «Une foule fâchée s'est élancé sur lui»(Sagan).*

Третій компонент фрейму-пропозиції – причина, яка здебільшого виражена експліцитно: *«Вийшовши з двору, він пішов перед себе незнайомими вулицями, несучи на серці нестерпучий гнів безсилої люті. Ніколи ще не був він такий принижений та знищений. Зухвалі слова того книжного хробака лягли на нього ганебними плювками» (В. Підмогильний); «Il est furieux d'avoir manque le train»(Sagan).*

5. Висновки.

Отже, предикативна лексика із семантикою гніву у французькій та українській мовах представлена іменниками «гнів», «лють», прикметниками «сердитий», «лютий», дієсловами «сердитися», «лютувати». У французькій мові найбільша кількість синонімів представлена прикметниками (7), дієслова й іменник мають відповідно 6 і 4 синоніми. В українській мові найбільше синонімів мають дієслова (по

21), менше – прикметники (11 і 14), іменники (5 і 7). Усі вони відрізняються семами різного ступеня інтенсивності й відтінками у значенні та сферою вживання.

Семантика гніву в обох досліджуваних мовах представлена у фразеологічних зворотах і пареміях. Джерелами культурної інтерпретації українських ФО є слова-символи, соматичне й міфологічне вираження емоцій, образ-еталон, французьких – соматичне, предметне й біоморфне вираження емоцій, образи-еталони, повір'я й легенди. Факультативні компоненти прояву гніву схожі в обох мовах: зовнішні прояви (міміка, жести, неконтрольовані дії); суб'єкт (особовий займенник, власна і загальна назва), причина (виражена експліцитно).

Література:

1. Арутюнова Н. Д. Логический анализ языка: Образ человека в культуре и языке. Введение. М.: Языки русской культуры, 1999. С. 3–27.
2. Вежбицкая А. «Грусть» и «гнев» в русском языке: неуниверсальность так называемых «базовых человеческих эмоций» // Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики. М.: Языки славянской культуры, 2001. С. 15–42.
3. Вольф Е. М. Эмоциональные состояния и их представления в языке. *Логический анализ языка. Проблемы интенциональных и прагматических контекстов*. М.: Наука, 1989. С. 75.
4. Мац І. І. Різновиди емоцій та способи їх вербалізації (на матеріалі англійської мови). *Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту*. 2003. № 11. С. 181–183. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/3511/1/03miiesv.pdf> (дата звернення: 26.05.2020).
5. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика. Минск: Тетра Системе, 2004. 256 с.
6. Новый большой французско-русский фразеологический словарь / под ред. В. Г. Гака. М.: Русский язык Медиа, 2005.

7. Новий тлумачний словник української мови: У 3 т. / Уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. К.: Аконіт, 2008.
8. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.
9. Словник епітетів української мови / С. П. Бибик, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт. К.: Довіра, 1998. 431 с.
10. Словник синонімів української мови: В 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. К.: Наук. думка, 1999.
11. Словник фразеологізмів української мови / уклад. В. М. Білоноженко та ін. К.: Наук. думка, 2008. 1104 с.
12. Степанов Ю. С. Язык и метод. К современной философии языка. М.: Языки русской культуры, 1998. 784 с.
13. Стернин И. А. Национальная специфика мышления и проблема лакунарности // Связи языковых единиц в системе и реализации. Тамбов, 1998. С. 22–31.
14. Телия В. Н. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры // Фразеология в контексте культуры / под ред. В. Н. Телия. М.: Языки русской культуры, 1999. С. 13–24.
15. Le Larousse de Poche 2003: Dictionnaire de la langue française et de la culture essentielle. – Montréal, Canada : Édition mise à jour. Larousse / VUEF, Messageries ADP, 2003. – 460 p.
16. Le Micro-Robert. Dictionnaire d'apprentissage de la langue française / Le Micro-Robert ; Redaction dirigee par Alain Rey. – Paris : Nouvelle edition 1998; Italie : La Tipografica Varese, 2000. – 749 p.
17. Dictionnaire culturel du christianisme. – Paris : Cerf Nathan, 1994. – 810 p.
18. Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française, nouvelle édition remaniée et amplifiée sous la direction de Josette Rey-Dubove et Alain Rey. – Paris, Le Robert, 1993.

19. Rat M. Dictionnaire des locutions françaises. Paris: Larousse, 1986. 430 p.

References

1. Arutyunova V.I. (1999). Logicheskiy analiz yazika: Obraz cheloveka v kulture i yazike. [Logical language analysis: The image of man in culture and language]. M. : «Yaziki russkoy kulturi», 3–27 [in Russian]
2. Vezhbitskaya A. (2001). “Grust” i “gnev” v russkom yazike: neuniversalnost tak nazivaevih “bazovih chelovecheskih emotsiy”. [“Sadness” and “anger” in Russian: non-universality of so-called “basic human emotions”]. M : “Yaziki slavyanskoy kulturi”, 15–42 [in Russian]
3. Volf O.M. (1989). Emocional`nie sostoyaniya i ikh predstavleniya v yazike. [Emotional states and their representation in language]. M. : Nauka, 75 [in Russian]
4. Mats I.I. Riznodidi emotsii ta sposobi yih verbalizatsii. [Varieties of emotions and the ways of their representations]. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/3511/1/03miiesv.pdf> [in Ukrainian]
5. Maslov V. A. (2004). Kognitivnaya lingvistika. [Cognitive linguistics]. Minsk : Tetra Sisteme, 256 [in Russian]
6. Novii Bolshoi frantsuzko-russkii frazeologicheskii slovar (2005). / Pid red. V.G.Gaka [New Franch-Pussian phraseological dictionary]. M. : Russkii yazik Media [in Russian]
7. Novii tlumachnii slovník ukrayinskoi movi (2008). / Uklad. V. V. Yaremenko, O. M. Slipushko. [New interpretive dictionary of Ukrainian language]. – K. : Akonit [in Ukrainian]
8. Prihodko A.M. (2008). Kontsenti i kontseptosistemi v kognitivno-duskursivnii paradigmi lingvistiki. [Concepts and concepto-system in cognitive-discursive paradigm of linguistics]. Zaporizhzhya : Premier., 332 [in Ukrainian]
9. Slovník epitetiv ukraiinskoi movi (1998) / S.P.Bibik, S. Ya. Yermolenko, L.O.Pustovit. [Dictionary of epithets of Ukrainian Language]. K. : Dovira, 431 [in Ukrainian]

10. Slovník synonymiv ukraïnskoïi movi (1999). / A. A. Buryachok, H. M. Hnatyuk, N. I. Holovashchuk ta in. [Dictionary of synonyms of Ukrainian language]. K. : Nauk. dumka [in Ukrainian]
11. Slovník frazeologizmiv ukraïnskoïi movi (2008). / Uklad. V. M. Bilinozhenko ta in. [Dictionary of phraseologisms of Ukrainian language]. K. : Nauk. dumka., 1104 [in Ukrainian]
12. Stepanov Yu. S. (1998) Yazik y metod. K sovremennoi fylosofyy yazika. [Language and method. To the modern philosophy of language]. M : “Yaziki ruskoy kulturi”, 784 [in Russian]
13. Sternyn I. A. (1998) Natsyonalnaia spetsyfyka myshlenyia y problema lakunarnosti. [National specifics of thinking and problem of lacunarity]. Tambov, 22-31 [in Russian]
14. Telyia V. N. (1999) Pervoocherednyie zadachy y metodolohycheskye problemy yssledovanyia frazeolohycheskoho sostava yazyka v kontekste kultury. [Priorities and methodological problems of investigations of the phraseological form of the language in the context of culture]. M : “Yaziki ruskoy kulturi”, 13–24 [in Russian]
15. Le Micro-Robert. Dictionnaire d'apprentissage de la langue française / Le Micro-Robert ; Redaction dirigee par Alain Rey. – Paris : Nouvelle edition 1998; Italie : La Tipografica Varese, 2000. – 749 p.
16. Dictionnaire culturel du christianisme. – Paris : Cerf Nathan, 1994. – 810 p.
17. Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française, nouvelle édition remaniée et amplifiée sous la direction de Josette Rey-Dubove et Alain Rey. – Paris, Le Robert, 1993.
19. Rat M. Dictionnaire des locutions françaises. Paris: Larousse, 1986. 430 p.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2020